

Doc. dr Hristo Petreski

AUTORSKE BAJKE TIODORA ROSIĆA

U zbirci bajki *Dolina jorgovana*, autor Tiodor Rosić, spajajući bajku, legendu i istoriju, uspeo je da u svetlosnu mrežu reči uhvati ne samo veličinu prošlosti svog staroraškog zavičaja, veći da svoje čitaoce odvede u začarane svetove lepote i viteštva.

Tiodor Rosić, poznati pisac bajki i priča iz srpske starine, knjigom *Priče starog čarobnjaka* poseže za još dubljom nacionalnom prošlošću. On u toj knjizi govori o starim srpskim bogovima i boginjama...

Rosić pripada krugu stvaralaca koji su poznate događaje i ličnosti iz srpske istorije premakli u sferu fantastike, saobražavajući ih afinitetu i interesovanju malih čitalaca.

Tiodor Rosić, poznati pisac bajki i priča iz srpske starine, knjigom *Priče starog čarobnjaka* poseže za još dubljom nacionalnom prošlošću. On u toj knjizi govori o starim srpskim bogovima i boginjama, o božanstvima ljubavi, o duhovima biljaka i životinja, o godini i dvanaest meseci, gde svaki mesec predstavlja božanstvo. njegovi junaci vole i mrze, dobri su i zli; ponašaju se kao ljudi, umeju da vole i mrze; ljudima pomažu i odmažu.

To je jedan čaroban svet, sa prelepim ljubavnim pričama u bajkama koje slave život i godišnji prirodni ciklus. Poseban kvalitet ove knjige predstavlja lepota kazivanja, bogat jezik i brižljivo nijansirani likovi. Uzbudljive priče u ovoj knjizi čitaju se s lakoćom. Poučne su i mogu ih sa zadovoljstvom čitati i deca i odrasli.

Tiodor Rosić pripada krugu stvaralaca koji su poznate događaje i ličnosti iz srpske istorije premakli u sferu fantastike, saobražavajući ih afinitetu i interesovanju malih čitalaca. Zbirkom .pripovedaka *Dolina jorgovana* (1992), sa podnaslovom: *Bajke iz srpske starine*, on je uspostavio istorijsku bajku kao nov model u evoluciji ovog literarnog žanra. Iako su junaci ovih bajki mahom poznate istorijske ličnosti, Rosićih je, stavljanjem u kontekst vremena o kome govori ili u odgovarajuću sferu čudesnog i nadnaravnog. Rosić najčešće ostaje u sferi mašte, legendi, mita i predanja, dajući novu formu već davno poznatom, na način koji je ne samo dostupan, već i veoma privlačan malom recipijentu. U središtu njegovih bajki nalaze se događaji i pojave iz staroraškog kraja, čiji su glavni akteri iz rodoslovne loze Nemanjića (Milinković, Miomir: 2010).

Suštinu ovih priča, u pogovoru knjige, najbolje je objasnio sam pisac: "Priču sam uvio u legendu, dao joj zavičajni miris, oživeo staru srpsku gospoštinu, prizvao u pomoć srpske kraljeve i vladare, plemiće i narod - mnogo štošta legendama dodao, izmislio u nj ima, prilagodio ih bajci. Tu su i junaci poput Relje Krilatice, prinčevi i princeze, a potom zmajevi, veštice, vile, đavoli i druga nestvarna bića, čiji je svet prepoznatljiv i jasno omeđen, jer je naslikan kao antipod stvarnom i ovozemaljskom. Realni događaji, prevedeni u prostore čudesnog, predstavljajući u tematskom i metodološkom pogledu malu renesansu jednog arhaičnog i prevaziđenog načina umetničke interpretacije.

Rosićeve bajke iz *Doline jorgovana* pokazuju da metamorfoza folklornih modela još uvek traje i dešava se u okviru jednog fleksibilnog žanrovskog sistema koji se neprestano razvija, a da nikada ne gubi jasne oznake individualnog mentaliteta i kolektivne svesti naroda u različitim fazama njegove istorije.

"Stilsko-jezičke karakteristike bajki *Dolina jorgovana* Tiodora Rosića" primenom lingvostilističke metode provodi stilsko-jezičku analizu zbirke autorskih bajki i konstatuje da se u analizi izdvajaju karakteristične jezičke i stilske osobine koje pokazuju da je i autorska Rosićeva bajka - bajka, ali da ona na jezičkom planu ima niz karakteristika nesvojtvenih narodnim bajkama, a svojstvenih jeziku moderne prozne književnosti, kao npr. česta upotreba različitih kondenzatora rečeničnog značenja, upotreba postupka parcelacije rečenice, pa čak i slobodnog neupravnog govora (Kovačević, Miloš M.: 2010).

Rosićeve bajke iz *Doline jorgovana* ne samo da preko slobodnog neupravnog govora uspostavljaju vezu sa jezikom moderne romaneskne proze, nego provedenom diferencijacijom sintaksičkih formi tog tipa govora upućuju i na njihove komunikativno-stilistički uslovljene puteve razvoja i razloge različite distribucije. Rosić je, dakle, i formama slobodnog neupravnog govora hteo i uspeo pokazati kako jezik autorskih bajki mora biti specifičan ne samo u odnosu na jezik narodnih bajki, nego i u odnosu na jezik moderne proze.

Izražen jednom rečenicom, najbitniji zaključak provedene analize jezika autorskih bajki Tiodora Rosića glasio bi: jezičko-stilske osobine najbitniji su kriterijum kojim se autorska bajka *i približava i odvaja* ne samo od narodne bajke, nego i od drugih tipova umetničke proze.

Ljubav je neizbežni i neizostavni, konstitutivni deo u stvaralaštvu za decu i mlade Tiodora Rosića: U svetu Rosićevih bajki ljudi tek oboženi ljubavlju, dobijaju status književnih junaka. Bajke predstavljaju alegorijske priče o ljubavi u svim njenim manifestacijama. Junaci - sada vladari, vitezovi, heroji, obični ljudi, bogovi - proživljavaju ljubav kao snagu, čežnju, žrtvu, iskušenje, prevaru i iskupljenje, ljubav kao iluziju, zabludu. Ljubav sestrišku, mladičku, bračnu, ostvarenu, uskraćenu, tragičnu, srećnu (Jovanović, Violeta: 2010).

Osnaživši sebe u vrlini, junaci bajki Tiodora Rosića na kraju svog dugog puta kroz vreme i prostor, a ponajviše kroz iskustvo koje ih privodi znanju i mudrosti, oslobađaju sebe osećaja apsolutne uslovljenosti prirodom i straha od sveta izvan sebe, osvestivši da su njihovi lični izbori njihovi, u suštini, lični putevi ka dobru ili zlu, životu ili propasti.

Bajke Tiodora Rosića, mogu se posmatrati i preko metoda scenske komunikacije, na primeru književnog dela (bajkovite priče iz srpske starine) *Ženidba Relje Krilatice*. Pri tom, posebnu pažnju treba posvetiti na recepciju njegovog književno-umetničkog stvaralaštva, o kojemu je, s pravom izrečeno pregršt najpozitivnijih kvalifikativa: mitopoetska imaginacija, pripovedanje o iskonskom srpskom zapisu, replika sa istorijom, poetika folklorne tradicije, raspredanje svetlosne mreže reči, poetizacija istorije i kosmičkog sveta srpskog Olimpa (Janjić, Marina: 2010).

S obzirom na bogatstvo semantičkih slojeva kojima se odlikuju njegove bajke, vešto preplitanje mitskog, bajkovitog i epskog pod rukom srpske tradicije, te karakterističnog

jezičko-stilskog izraza, ove bajke su zahvalne za obradu i na osnovnoškolskom i na srednjoškolskom nivou nastave književnosti. njihova vrednost, dakle, jeste u sposobnosti da zadovolji estetske kriterijume recipijenata bez obzira na godine starosti, osim što je zrelost i obrazovanje preduslov za njihovo dubinsko tumačenje.

Kratke narativne forme koje čine zbirku *Gospodar sedam bregova* su sažete, rečite i mudre. Pisane su stilski savršeno uobličnim jezikom, po čvrstim, njegoševski narodnim obrascima. One nose u sebi dovoljno dramskih naboja, neočekivanosti, zapleta i preokreta da budu zanimljivo štivo mladim čitaocima. Ovo je knjiga iz koje se učimo valjanom stilu, neiskvarenom jeziku, britkom umu, suptilnoj duhovitosti i plemenitom osećanju. No, posebna vrednost je u tome što ova knjiga upućuje mladog čitaoca u svet srpske tradicije, verovanja, predanja i mitologije, u svet koji je nov, neistražen, nepoznat. Ovom knjigom je Tiodor Rosić učinio isto što i Ivana Brlić-Mažuranić davne 1916. svojim *Pričama iz davnine* koje su deci otvorile put u svet slovenske mitologije i hrvatskog folklora. Tiodor Rosić ovom knjigom otvara vrata u svet srpskog folklora, mitologije i paganske religije, svet koji je za mlade čitaoce sasvim nov, neistražen. A deca vole pustolovine ([arančić, Snežana: 2000])

Kratke narativne forme u Rosićevoj knjizi *Gospodar sedam bregova* imaju dublji semantički smisao brojnim mitološkim naslojavanjima. Mitološke i folklorne komponente u Rosićeve priče čine da srpska tradicija i stara paganska religija i dalje žive i u književnosti namenjene deci.

Podnaslov Rosićeve zbirke, “priče iz srpske starine”, u potpunosti je prikladan. Njegove priče štite od zaborava pradavno mitsko iskustvo i shvatanje srpskog naroda. Simbolički jezik predanja i verovanja očuvao je građu iz najranijih vremena svedočeći o nekadašnjoj razvijenoj mitologiji koju danas naslućujemo i rekonstruišemo uz pomoć folkloristike. Kolektivno pamćenje generacija sačuvano u usmenoj tradiciji ponavlja veliku istinu i uverenje mitskog čoveka da je svako pamćenje ravno životu, a svaki zaborav isto što i smrt.

Poseban kvalitet ovoj zbirci daje piščev odnos prema staroj srpskoj religiji, verovanjima i kultovima. Oni su prisutni u neizmenjenom obliku, onakvi kakvi su zaista bili. U domenu mitologije ne postoje izmene i proizvoljnosti. Mitski svet paganskih Srba dat je u svom izvornom obliku.

Tiodor Rosić je dobitnik mnogih nagrada i priznanja, a povodom najnovije, međunarodne nagrade *Ana Frank*, koja se dodeljuje u Skoplju za izuzetan i kreativan književni opus za decu i mlade, objavljen je izbor najboljih njegovih bajki pod naslovom *Plavi cvet*. U tom izboru mesto su našle sledeće njegove univerzalne bajke: *Lončarev sin*, *Vražja gljiva*, *Trgovac žabljih usta*, *Gusle*, *Plavi cvet*, *Dan i noć*, i *Sedam vlašića*.

Na divan način tkaju se i prožimaju realno i fantastično, pri čemu Rosićstvara neverovatne likove i događaje, koji plene svojom iskrenošću, neposrednošću i originalnošću.

KORIŠTENA LITERATURA

1. Adamčeska, Snežana (1994): *Metodski priručnik za učeničkata lektira (I-IV oddelenie)*, Legis, Skopje.
2. Petkovska, Blagica (2008): *Metodika na kreativnata nastava po predmetot makedonski jazik vo nižite oddelenija vo osnovnoto učilište*, Magor, Skopje.
3. Petkovska, Blagica (2008): *Nastava književnosti i suvremene metode i tehnike čitanja i pisanja u nižim razredima osnovne škole*, Međunarodni naučni skup - Zagreb.
4. Petreski, Hristo; Arsovska, Tamara; Prokopiev, Aleksandar; Tocinovski, Vasil; Šeleva, Elizabeta (2001): *Nova lektira za osnovnitate učilišta*, Feniks, Skopje.
5. Росић, Тиодор (1993): *Господар седам брегова*, Српска književna zadruga, Beograd.
6. Rosić, Tiodor (2008): *Ka poetičkim dominantama u nastavi savremene srpske poezije za decu" / u: Književnost za decu u nauci i nastavi*; zbornik radova sa međunarodnog naučnog skupa održanog 21-22. decembra 2007. godine na Pedagoškom fakultetu u Jagodini / Univerzitet u Kragujevcu, Posebna izdanja - Naučni skupovi, knj. 3, Jagodina.
7. Rosić, Tiodor (2009): *Metod naporednog tekstualnog predstavljanja*, Pedagoški fakultet u Jagodini.
8. Rosić, Tiodor (2011): *Sin cvet*, Feniks, Skopje.

9. Rosić, Tiodor (2008): "Teorijsko-metodički aspekti dramskog govora u mlađim razredima" / Univerzitet u Novom Sadu, Pedagoški fakultet u Somboru; Međunarodni naučni skup *Dramska književnost za decu*; Sombor, 8. decembar 2007. godine - Zbornik radova; Pedagoški fakultet u u Somboru, Centar za izdavačku delatnost, Sombor.
10. Самарџија, Snežana (1997): *Поетика усмених прозних облика*, Народна књига, Beograd.
11. Smiljković, Stana (2006): *Atorska bajka*, Učiteljski fakultet, Vranje, 2006.
12. Smiljković, Stana, Milinković, Miomir (2010): *Metodika nastave srpskog jezika i književnosti*, Učiteljski fakultet, Užice, Učiteljski fakultet, Vranje.
13. Smiljković, Stana (2002): *Nastava srpskog jezika i književnosti, knjiga 1*, Učiteljski fakultet, Vranje.
14. Smiljković, Stana (2005): *Nastava srpskog jezika i književnosti, knjiga 2*, Učiteljski fakultet, Vranje.
15. Smiljković, Stana (2009): *Knjiga za decu - otvoreni sistem znakova i značenja*, časopis *Detinjstvo* br.3, Novi Sad.
16. Smiljković, Stana (2008): *Čudesno, fantastično i realno u bajkama (po Cvetanu Todorovu, Karlu Gustavu Jungu, Vladimiru Propu i Brunu Betelhajmu)*, časopis *Detinjstvo* br.1-2, Novi Sad.
17. Smiljković, Stana (2001): *Impulsi evropske autorske bajke i njihovo kreativno korišćenje u bajkama jugoslovenskih i srpskih pisaca*, časopis *Detinjstvo* br.1-2, Novi Sad.
18. Smiljković, Stana (2011): *Vaspitač i učitelj kao inovatori u prepoznavanju i razvijanju kreativnih osobina dece*, Međunarodni naučni skup *Daroviti u procesu globalizacije*, zbornik 16, Vršac.
19. Smiljković, Stana (2007): *Kreativnost učitelja i učenika u tumačenju školske lektire*, časopis *Norma* br.2-3, Sombor.
20. Todorov, Nada (2006): *Bajka u nastavi srpskog jezika i književnosti u osnovnoj školi*, časopis *Norma* br.1, Sombor.

21. Šarančić, Snežana (2000): *Mitološka naslojavanja u knjizi Tiodora Rosića "Gospodar sedam bregova"*, časopis "Norma" br.1-2, Sombor.

PR
DIOGEN pro kultura
<http://www.diogenpro.com>

DO NOT COPY